

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
MAGYAR PÉLDAKÉPTÁR

GRÓFKISASSZONYBÓL ORVOSDOKTOR

Mai szemmel szinte már hihetetlen, de a 19. század második felében az egyetemek még el voltak zárva a nők elől. Hosszú és áldozatos küzdelem kellett ahhoz, hogy megnyíljon a diplomaszerezés, az értelmiségi hivatások választásának lehetősége a lányok, asszonyok előtt. Ennek az orvoslás területén különösen nehéz harcnak volt előhírnöke az első magyar orvosnő, gróf *Hugonnai Vilma*.

◆ A NAGYTÉTENYI KASTÉLYTÓL AZ ORVOSI OKLEVÉLIG

Hugonnai Vilma 1847-ben látta meg a napvilágot szentgyörgyi gróf *Hugonnai Kálmán* és *Pánczély Riza* ötödik gyermekeként, az 1750 körül épített, ma múzeumnak otthont adó nagytétényi kastélyban. Maga a Hugonnai nemesi família még a török időkben került Horvátországból Vas vármegyébe, származásukra utalva viselték korábban a Horváth nevet. Vilma nagyapja, *Zsigmond* azonban még a napóleoni időkben rangon alul nősült, emiatt haragba keveredett apjával, szakításuk jeleként pedig kérelmezte az uralkodótól nevének megváltoztatását. Udvari tanácsos lévén ekkor kapta adományba Hugonna falut, és engedélyezték neki a szentgyörgyi nemesi előnév megtartásával a Hugonnai név felvételét. 1822-ben hivatali szolgálatai fejében még grófi címet is nyert.

Vilma alapfokú tanulmányait otthon, magánúton végezte, majd pedig Pestre került, a fiatal úrhölgyeket nevelő *Prebstel Mária* bentlakásos intézetébe. Ebben az időben, bár Vilma okos és tanulni vágyó lány volt, még szóba sem jöhetett a gimnázium, az érettségi, pláne az egyetem, hiszen csak az lehetett az egyedüli céljuk az ifjú hölgyeknek, hogy mielőbb férjhez menjenek. Pedig *Vilmát*, akit erre édesanyja is ösztönzött, erősen vonzották a természettudományok. Görögül, latinul tanult, és minden szabadidejét a családi könyvtárban töltötte. Tizennyolc évesen, 1865-ben férjhez ment *Szilassy György* földbirtokoshoz. Három fiút szült, de házasságuk nem volt sikeres, mert az ura nem volt a szellem embere, ráadásul gyakran hagyta magukra övéit. Vilma erre az időre már fejébe vette, hogy orvos lesz, egyetemre megy, csak éppen a hazai törvények szerint nő ekkor még nem iratkozhatott be az egyetemre.

1869-ben újságban olvasta, hogy a női jogok tekintetében előbbre járó Svájcban nők is szerezhettek diplomát. Elhatározta, hogy ott fog tanulni. Férje beleegyezését sikerült megszereznie – ez akkor még feltétel volt –, ám anyagi támogatást nem kapott otthonról tanulmányaihoz. Ennek ellenére vállalta a nehézségeket, a szűkösséget, és 1872-ben beiratkozott a zürichi egyetem orvosi fakultására, ahol 1879-ben orvosi diplomát szerzett.

Azt vallotta, hogy a nőknek nem a férfiak helyébe kell lépniük, hanem meg kell találniuk az élet minden területén, a közéletben vagy a tudományban is az őket sajátosan megillető, méltó helyet.

AZ ELFOGADÁS NEHÉZSÉGEI

Tanulmányai alatt már az egyetem sebészeti klinikáján dolgozott, a végzése utáni esztendő pedig egy svájci alapítványi kórházban töltötte, mielőtt hazatért. Ám az igazi nehézségek ekkor, diplomája elismertetése körül kezdődtek. Először is magánúton le kellett érettségiznie, 1882-ben pedig hivatalosan kérte oklevele honosítását. A pesti orvoskar is támogatta, a kultuszminiszter, Trefort Ágoston azonban visszadobta munkavállalási kérelmét azzal, hogy annak teljesítésére nincs törvényes lehetőség. Vilma nem csüggedt; szülésznői képesítést szerzett, így már foglalkozhatott betegekkel. Ekkor írta első tanulmányait is, amelyekben a nők munkaköréről, tanulmányi kilátásairól, jogairól fejtette ki a véleményét, alapítója lett az Országos Nőképző Egyletnek. >

Közben házassága megromlott, elvált, majd 1887-ben feleségül ment Wartha Vince műegyetemi tanárhoz, a neves vegyészhez, az Akadémia tagjához, akitől egy késői lánygyermek is született. Wartha mindenben támogatta a feleségét, aki ismert alakja lett a hazai nőmozgalomnak. No nem az utcán tüntető szüfrazsettek módjára, hanem praktizáló orvosként és az egyenjogúság elméleti megalapozójaként. Különösen az egészségmegőrzés, az egészségügyi felvilágosítás, a nőnevelés, a női egészség témája foglalkoztatta, de kiállt a női munkásképzés vagy a lánygimnáziumok ügye mellett is. Ha kellett, sajtópolémiát is folytatott a nők egyenrangúságának és egyenjogúságának érdekében.

Kiadta magyarul és átdolgozva Emma Fischer-Dünckelmann könyvét, *A nő mint háziorvos*, amely egyszerre volt a gyógyítás, a betegségmegelőzés és az egészséges életmód kézikönyve, de kalauz is a családanyai, családorvosi hivatáshoz. Közben 1895-ben az uralkodó rendelete megnyitotta a felsőoktatás kapuit a nők előtt. Így Vilma ismét beadta orvosi diplomája honosításának kérelmét, amelyre tizennyolc esztendei várákozás után, ötvenedik évéhez közeledve végre kedvező választ kapott. 1897. május 14-én pedig a pesti egyetem – elsőként a nők közül – gróf Hugonnai Vilmát ünnepélyesen orvosdoktorrá fogadta.

Az első magyar orvosnőként alakja szimbolikussá növekedett.

A SIKER UTÁNI ÉVEK

Példáját ezek után már egyre többen követték, sorra iratkoztak be ifjú hölgyek az orvosi fakultásra. A 20. század elején már csaknem százra emelkedett a diplomás, praktizáló nők száma ebben a különösen szép, nehéz hivatásban. A siker után Vilma újult erővel vetette bele magát az elméleti és a gyakorlati munkába. Most is a nők egészségügyi képzése, az ápolónő- és bábaképzés területe, az egészségügyi felvilágosítás, az egészség megőrzésének természetes útja érdekelt, de az 1900-as években is ismételten szót emelt a nők egyenjogúsága érdekében. Pedig magánéletében történtek tragédiák; lánya fiatalon meghalt, majd pedig társát, Wartha professzort is elvesztette. Energiái azonban nem fogytak.

1914-ben, amikor kirobbant a Nagy Háború, katonarvos tanfolyamot végzett, pedig ekkor már élete 67. esztendejében járt. Korából is adódóan nem a harctéren szolgált katonarvosként, hanem a hátszországban szervezte a sebesültek ellátását és rehabilitációját, a sok száz ápoló nővér és többtucatnyi orvosnő képzését, felkészítését, amiért 1915-ben hadi kitüntetésben is részesült. Valójában élete utolsó pillanatáig aktív maradt, egészen 1922-ig, amikor 75 évesen szívroham végzett vele. A Kerepesi úti temetőben temették, ahol sírköve ma is áll.

Életéről született regény, alakja a színpadon is megjelent. Emlékét több iskola őrzi, neveztek el róla utcát, állítottak neki köztéri szobrot, utolsó otthona, a Bíró Lajos utca 41. falán pedig emléktábla hirdeti, hogy ott élt dr. Hugonnai Vilma grófnő, a magyar nőmozgalomnak és a magyar egészségügynek áldozatos és küzdelmes életutat bejárt alakja. ♦

hirdetés

SZENT ISTVÁN RÁDIÓ
TELEFON: 36/ 510 610
E-MAIL: INFO@SZENTISTVANRADIO.HU
WWW.SZENTISTVANRADIO.HU

HALLGASSA RÁDIÓNKAT,
OLVASSA HÍREINKET
INTERNETEN!

HITTEL SZÓLUNK ÉRTÉKEKRŐL

EGER 91.8 MHz
MISKOLC 95.1 MHz
ENCS 95.4 MHz
GYÖNGYÖS 102.2 MHz
HATYAN 94.0 MHz
BÁTORALJÁRÓHELY 90.6 MHz
TOKAJ 101.8 MHz
TÓRÓKSZENTMIKLÓS 96.4 MHz

AZ EGERI FŐEGYHÁZMEGYE TELEVÍZIÓJA
HÍREK AZ EGYHÁZMEGYÉBŐL • SZENTMISÉK
ELŐADÁSOK • STÚDIÓBESZÉLGETÉSEK
FILMEK AZ EGERSZALÓKI
IFJÚSÁGI TALÁLKOZÓRÓL
WWW.SZENTISTVANTV.HU

SZENT ISTVÁN TELEVÍZIÓ

Végvári Napok történelmi hétvége Sümegen!

**Időutazás a középkorba augusztus 2. hétvégéjén
a Kisfaludy Várkertben és a Sümegi Várban!**

aug. 8. 20:30 | Ismerős Arcok Koncert

aug. 10-11. | színes középkori forgatag a Várkertben: mutatványosok, kirakodóvásár, végvári programok, főmüsorunk szombaton és vasárnap is: a Sümegi Vár tüzérségi ostroma, majd történelmi lovasjátékok mongol lovaskaszcadőr show-val és középkori lakomák

a Sümegi Várban: kecskefejes, íjász- és solymászbemutatók, Várbábszínház, népi játékok, állatsimogató, Felvonóhidünnepélyes leengedése, magyaros Várcsárda, múzeumok, kiállítások

aug. 11. | Al-Ahram Hastánc fesztivál

aug. 11. 20:00 | A fekete álarcos lovas - a Nemzeti Lovas Színház előadása

Éld át velünk a középkor csodás hangulatát, fesztiválizzunk együtt Sümegen!

Programok:

SZERELEM HAJLÉK NÉLKÜL

A szerelem erejéről megszámlálhatatlan irodalmi alkotás, film és hétköznapi történet jut eszünkbe. De vajon egy hajléktalan ember számára mit jelent a szerelem? A Menhely Alapítvány és Kepe Róbert, a Fedél Nélkül főszerkesztője segítségével megismerhettem néhány igaz történetet.

◆ BEA ÉS ZOLTÁN

Bea hosszú vörös hajának nemrég mondott búcsút. Most rövid, szinte tüsi. Beesett arcával és kis termetével nemhogy ötvennek nem tűnik, de a Práter utcai Pál utcai fiúk (szoborcsoport) közé is beállhatna Nemeceknek. Meg is tette, egy nemzetközi fotópályázaton is indult a képpel, azóta ő Twist Olivér. „A külföldiek miatt, merthogy Molnár Ferenc regényét kint nem nagyon ismerik” – magyarázza Zoltán, a párja, aki készítette a képet. Bea a rövid haját azért vállalta be, mert egy holokauszt témájú filmben az egyik szereplő halott feleségét alakította volna. Levágták a haját, de a forgatás előtt kórházba került. „Majd teszek rá kis súlyokat, hátha akkor gyorsabban megnő” – mondja nevetve. Gyakran szoktak statisztálni, filmekben, nemzetközi sorozatokban. Zoltán mutatja is a telefonján, hogy fest középkori lovagként a „Robin Hood” forgatásán. Továbbpörgeti a fotókat, és a következőn már egy üveg pezsgővel koccintanak Valentin-napot ünnepelve az ideiglenes lakásukban, amelyből sajnos azóta kilakoltatták őket. Még az őszel egy vállalkozó felajánlott nekik egy lakást és egy árufeltöltői állást a kisboltjában. Nagyon boldogok voltak, de a hirtelen jött biztonság nem tartott sokáig. Zoli napi tizenhat órát dolgozott, közben pedig Bea kórházba került, válságos volt az állapota. Törökbálinton volt a munka és a lakás, Bea viszont a Margit Kórházban feküdt.

„Mindennap jött, látogatott, hozott valamit, hiába mondtam, hogy ne hozzon semmit. Csak jött és jött” – meséli Bea. Zoltán nem bírta elviselni a tudatot, hogy magára hagyja Beát, ez viszont az állásába és az otthonukba került, ismét az utcán kellett laknia. Napközben a „Fedél Nélkül” újságot árulta, meglátogatta Beát, esténként pedig egy kartonpapírokból készített bunkerben aludt az aluljáróban.

Nem ez volt az első eset, hogy a pár egymást választotta a meleg otthon kényelme helyett.

„A lakásom elvesztése után lett volna lehetőségem lakni valahol, Bea pedig visszamehetett volna az édesanyjához, de nem akartunk. Hát nézd, ez a része megvan: jóban, rosszban” – állapítja meg Zoltán. Persze ettől ez még egy végtelenül nehéz pillanat volt az életükben. Bea folytatja: „Én sírgörcsöt kaptam, amikor kiderült. Napokig mást nem csináltam, mint sírtam. Zoli bátorított, hogy majd lesz valahogy. Nyugi. De én el sem tudtam képzelni, hogy most már hova. Annyi mindent hoztam hozzá is. Másfél szobás berendezett lakást ott hagytunk. Dehát hova vigyük a mindenünket?” Megjárták az utcát, több munkásszállást, hajléktalanszállót.

Zoltán

Szerettem volna megtudni valamit a megismerkedésükről is. Bea lelkesen veti bele magát a történetük mesélésébe. „Engem Beának hívnak, és Zoli első feleségét is Beának hívták, csak szegénykém még a nászútjuk előtt meghalt. Nagyon régen volt. Lett még egy felesége, tőle viszont elvált. Aztán lett egy harmadik felesége, akit meg elütött a HÉV, és most én vagyok a negyedik bátor próbálkozó. Nálam meg: az első férjemet szintén Zoltánnak hívták, ő meghalt, a második is, ő pedig a harmadik bátor próbálkozó. Mi meg úgy ismerkedtünk meg, hogy ő ismerte az én férjemet, én meg az ő feleségét. Mindkettő nagyon gyorsan egymás után ment el, és elkezdtek vigasztalni egymást, addig, míg ez lett belőle. Ez hét éve volt, és most lesz a harmadik házassági évfordulónk.” Éppen Szent Iván-éjkor. És ezt tisztességes módon meg is szeretnék ünnepelni.

Zoltán beavat, hogy mennyire egyszerű egy jó bulit összehozni: nem kell más, csak egy jó hely a Duna-parton, sátor és bogrács. Természetesen az ajándék sem maradhat majd el. Bea könnyekkel a szemében idézi fel az eddigi legkedvesebb szülinapi meglepetését: „Nem volt pénzünk. Hazamentünk. Volt két cigink, az elég is lesz. Reggel majd felkelünk és veszünk. Ónos eső szakadt kint, mondom Zolinak,

hogy örüljünk, hogy hazaértünk. De nem, ő elmegy még cigiért. Én addig megpancsiztam, be is bújtam az ágyba, félálomban voltam, amikor hallottam a kulcscsörgést. Nem volt nálunk divat bejönni a hálószobába cipővel meg kabáttal, de ő abban volt, és olyan hangszúllyal kiabálta, hogy azonnal kelj fel, hogy azt hittem ég a ház. Jézus, Mária! És nem. Szétnyitotta a kabátját, és ott csillogott két zöld szem. Lerakta az ágyamra, egy kismacska volt. Egy csatornánál találta. Nyapinak neveztük el.” Zoltán is élénken emlékszik arra napra. „Nem is tiltakozott. Olyan kicsi volt, hogy belefért a belső zsebembe. Esténként mindig odabújt kettőnk közé, nappal meg pórázon sétáltattuk az utcán. De aztán sajnos kénytelenek voltunk odaadni egy ismerősnek, amikor elvesztettük a lakást. Azt gondoltuk, legalább neki legyen jó. Melegben.”

Akármilyen nehézséggel is kell szembenézniük, tudják, hogy egymásra mindig számíthatnak. Ez pedig több, mint amit a legtöbb sorstársuk remélhet, hiszen ahogy Zoltán mondja: „Minden nap végén bele kell önteni a fröccsöt a másikba a következő naphoz.” Ráadásul a napi rutinban is megkerülhetetlen a megbízható társ egy olyan világban, ahol nem érvényesek a szabályok, mindenki lop a túléléshez, és bármikor megvernek akár egy korty borért is. ➤

Zoltán Beával a kórházban

„Gondolj bele, ott van egy központi mosoda. Elmész, beteszed a cuccaidat mosni, te pedig elmész fürdeni, akkor is marad egy táskád. Kire bízod? Ha mi ketten elmegyünk, az egyik fürdik, a másik addig vigyázz a cuccokra.” Mindennap előre megbeszélik, mit csinálnak, mit esznek, hova mennek, és tudják, hogy ha legalább az egyiküknek sikerül eladni néhány újságot, már mindkettőjüknek megvan az aznapi betevője.

JÓZSEF ÉS ARANKA

József a fal mellett ül, a kezében egy könnyektől elázott papírdarab. A telefonját tölti, mielőtt elindulna a Lövőház utca felé, ahol a Fedél Nélkült árulja mindennap. A szeme vörös. Újra és újra megtörli a papírral. A beszélgetés közben többször is megáll, mert elcsuklik a hangja, de mesélni szeretne. „Erről nagyon nehéz beszélni, de beszéljünk. Van egy párom. Megtámadták. Megverték, agyvérzést kapott, leszakadt a szívbillentyűje. Lebénult.” Ennek már öt éve, de József a mai napig nem tudja feldolgozni a tragédiát, hogy élete szerelmét, Arankát elvették tőle, és ezzel együtt elvették tőlük a közös boldog élet lehetőségét is. Hiszen

amíg József a Húvösvölgyben talált egy elhagyott házat, ahol meghúzhatja magát, Arankának tőle messze, egy belvárosi gondozóközpontban tudott helyet biztosítani abból a kis pénzből, amit összegyűjtött. József nem hagyja magára, ahogy Black Jacket sem, a németjuhászt, aki hét éve hú társa. Még akkor sem, ha ez százszorosan megnehezíti az életét.

A valamikori fűtés-, víz- és gázszerelőként dolgozó József bármikor találna magának munkát, de nem a beteg párjával, akit minden héten többször látogat, és nem a kuttyával, aki nem marad meg nélküle sehol.

József jól megszokott helyén, a Lövőház utcában

Arankával tíz évvel ezelőtt ismerkedtek meg, József akkor már – egy rosszul sikerült házasság miatt hátrahagyva salgótarjáni életét – a fővárosban árulta a „Fedél Nélkül” újságot. „Az utcán megláttam őt, és odaléptem hozzá azzal, hogy: kérsz egy lapot? Nagyon megtetszett, és ő hagyta, hogy hazakísérjem” – meséli halovány mosollyal az arcán. Akkoriban Aranka a volt férjével közös lakásban élt. József udvarolt neki, elhívta vacsorázni, pizzáztak és kólát ittak. Egy darabig még a kis megtakarításaiból Józsefki tudta fizetni Aranka számláit is, de hamarosan mindketten az utcára kerültek. Volt öt békés, boldog évük együtt, aztán megtörtént a tragédia. „Két hétig ott ültem mellette, amikor megműtötték; olyan fáradt voltam, hogy szinte leestem a székről” – mondja József. Maga tornáztatta párját szinte mindennap, és a hosszú ideje félretett pénzéből egy lengőhintát is vásárolt, hogy javítson az állapotán. Sajnos, azóta bebizonyosodott, hogy Aranka sosem lesz képes kerekesszék nélkül közlekedni és magáról gondoskodni. Amikor kimegy az utcára dolgozni, Józsefnek csak az jár a fejében, hogy vajon tud-e aznap

félretenni valamennyit a közös jövőjük megalapozására: „Mindennap elteszek legalább 200 Ft-ot, mint egy hangya.” Ez ad értelmet az életének és reményt a mindennap ismétlődő nehézségek leküzdésében.

Minden este úgy hajtja le a fejét, hogy tudja, bármikor meglophatják. A házban, ahol lakik, befogadott néhány másik utcán élő, akik azzal hálálják ezt meg, hogy mindent, ami mozdítható, elvisznek. „Ehhez nem lehet hozzászokni. A múltkor kaptam három alvózsákot, másnapra eltűnt mindegyik. A Fedél Nélkül szerkesztőséggel minden nyáron elmegyünk valahová nyaralni. Már télen elkezdtem gyűjtögetni a cuccokat. Hátizsák, fürdőnadrág. Lába kélt azoknak is.” Józsefet azonban nem olyan fából faragták, hogy feladja. Rengeteg álma van. Még idén szeretne találni egy olyan akadálymentesített önkormányzati lakást, ahová mindhárman beköltözhetnek, és aztán jöhet a lánykérés. „Ez meglepetés lesz nekik. Karácsonyra tervezem az esküvőt, mert a kutyusnak is akkor van a születésnapja. Van egy nagyon jó pap barátom, ő fog minket összeadni Arankával. Már mindent elterveztem, de ők nem tudnak még semmit az egésze-ről.” ♦

A REMÉNY RABJAI

A büntetés-végrehajtás elsődleges célja nyilván az, hogy az elítélt megkapja méltó büntetését, de arra már a börtönök falain belül is törekednek, hogy a rabokat ezen túlmenően jó útra is térítsék. Ennek eszköztára véges, de ha van rá szándék, nem lehetetlen új emberként szabadulni.

- ◆ Míg a mediáció – vagy másképp fogalmazva közvetítői eljárás – kevésbé súlyos esetekben arra ad lehetőséget, hogy a bűnelkövető ügyét a büntetőeljárás keretein kívül rendezze, addig az elítéltek a mediáción túl is bizonyíthatják: jó útra tértek, megbánták bűneiket. Ennek jeléül rendben tarthatnak például közterületeket, gondozhatják óvodák kertjét. Vannak, akik karácsonykor ajándécsomagokat állíthatnak össze. Persze ezt nem teheti meg egyszerre mind a 18 ezer fogvatartott, hiszen mindennek biztonsági kockázata is van, a fegyházasokat nem engedhetik ki akárhogy és akármikor. Az ugyanakkor félsiker, ha az elítéltek családi, baráti kapcsolatai megmaradnak. A legnagyobb probléma ugyanis az, hogy könnyen visszaesnek azok, akik háttér nélkül szabadulnak, és munkahelyük sincs. Emiatt kell egy modern kori büntetés-végrehajtási intézetnek gondot fordítania arra, hogy az elítéltek szabadulásuk után jól boldogulhassanak. Ennek egyik eszköze a fogvatartottak foglalkoztatása.

CSAK MUNKA LEGYEN

„Nem újdonság, hogy Magyarországon munkakötelezettség van a börtönben, mert az mindig is volt. Viszont nem mindig ez a fő feladat, hiszen van, akinek még általános iskolába kell járnia, vagy a középfokú oktatásba kell bekapcsolódnia” – mondja **dr. Kabódi Csaba**, az ELTE Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék docense. Bár erre is van példa, a börtönben szakmunkásképzésre ritkán van lehetőség, mert az eszközigényes, jellemzőbbek az OKJ-s tanfolyamok. Nem sokan, de vannak, akik felsőfokú tanulmányokat is folytatnak olyan területeken, ahol az elhelyezkedés nem igényel büntetlen előéletet. Kabódi Csaba találkozott például olyan elítélttel is, aki zenei képzésben vett részt, majd

Szakácstanulók záróvizsgán a Bollate börtönben. Milánó, Olaszország, 2013

szabadulása után munkát is annak megfelelően vállalt. Tud olyan elítéltről is, aki Szegeden töltötte eredetileg életfogytig tartó szabadságvesztését, amikor az akkori börtönparancsnok irodalmi-művészeti kört indított. Erre külső vendégeket, művészeket is meghívtak, az elítélt pedig ezeken ismerte meg későbbi feleségét. Szabadulása után házasodtak össze, a férfi pedig azóta kántorként dolgozik, boldog családi életet él. Persze ezek egyedi esetek, de vannak ilyen jellegű, pozitív példák is.

BESZÁLL AZ EGYHÁZ IS

A büntetés-végrehajtási intézetekben vannak egyházi háttérű programok is. Ilyen például a cursillo, ami egy háromnapos, élményszerű, a keresztény hit alapjairól szóló, tanúságtételből és előadásokból álló tanfolyam. Ilyesmire Egerben, Sopronkőhidán is van lehetőség. Vannak a börtönökben úgynevezett APAC-részlegek is, amelyek egyfajta keresztény közösségként működnek.

„Az ilyen programok nagyon előnyösek, a csatlakozók visszaesési arányszámai összehasonlíthatatlanul jobbak a többiekénél. Viszont APAC-körlet csak néhány intézetben van – először Vácon indult ilyen –, a tagok száma pedig maximum 100-150 fő lehet, ami elenyésző aránya az összes elítéltnak. Ők azt vállalják, hogy bűnmentes életet élnek, a rabtársak, a börtönszemélyzet és a külső társadalom felé csak szeretettel fordulnak. Reggelente közös imát tartanak, délután bibliórát” – mondja Kabódi Csaba. Megemlíti, hogy amikor a büntetés-végrehajtás és bűntetőeljárás tantárgyakhoz kapcsolódóan hallgatókkal kerestek föl börtönöket, mindig az APAC-körletek voltak azok, ahol rend volt és tisztaság, az elítéltek figyeltek a környezetükre, nem dohányoztak, kedvesek voltak. Ilyen jellegű vállalásukat ellentételezték az intézetek jobb elhelyezési körülményekkel, lehetnek például szőnyegek, tarthattak virágokat, nyitva lehetett a zárkaajtajuk. Tag persze nem mindenki lehet az ilyen körletekben, klasszikusan csak azok csatlakozhatnak, akiknek már csak három

A Fresnes börtön felújított sportpályája. Nanterre, Franciaország, 2015

évet kell a börtönben tölteniük, és akiknél a reintegrációs tiszt is javasolja ezt. Ha pedig valaki nem odaillő módon viselkedik, távoznia kell a körletből.

SZÁMÍTANAK AZ IGÉNYEK

Drogprevenációs részleg talán minden börtönben van, szerepük pedig nagyon fontos. Tagjai egyrészt vállalják, hogy olyan programon vesznek részt, ami segíti megelőzni a későbbi visszaesést. Vannak pszichoszociális körletek is, ahol a mentális defektusokkal küzdők kaphatnak segítséget, és szenior részlegek is, ahol az idősek problémáival foglalkoznak jobban. Budapesten kísérleti jelleggel olyan börtönkörlet is van, ahol a szexuális bűncselekmények elkövetői kapnak pszichés segítséget annak érdekében, hogy szabaduláskor ne essenek vissza. Léteznek a börtönökben anya-gyerek részlegek is, ahol egyéves korukig maradhatnak a kicsik. Ezek a helyeken a családtagok a babákat hetente látogathatják, a mamákat havonta, egy év után pedig választót elé kerül az anya: ha a család vállalja, a pici kerülhet hozzájuk, ha nem, akkor marad az állami gondozás. Vannak első büntényes körletek is, ahová a kisebb súlyú, nem erőszakos első bűncselekmények elkövetői kerülhetnek. Kabódi Csaba kiemeli, hogy

ezeket a való életben nehéz megtölteni, mert a gyakorlatban azok, akik kisebb bűncselekményeket követnek el, nem feltétlenül kerülnek rács mögé. A botladozók úgymond el sem jutnak a börtön kapujáig: a statisztikák szerint százból csak tizenkét bűncselekmény elkövetőjére vár ez a sors, a többiek megússzák nélküle.

A börtönökben gyakorlat az is, hogy aki jól viselkedik, jutalmakat kap, enyhébb fokozatba kerülhet. Arra például 1993 óta lehetőség van, hogy az elítélt az intézményen kívül is vállalhasson munkát. Ez azt jelenti, hogy a hét öt napján felügyelet nélkül bemehet a munkahelyére, ahonnan a börtönbe kell visszatérnie. Ezt persze csak büntetés-végrehajtási bíró engedélyezheti szigorú előfeltételek alapján. Hasonló engedmény lehet az, hogy az elítélt látogatóival is kimehet a városba havonta legfeljebb négyszer. Az összes alkalmat általában nem szokták megadni, de kedvezményeket azért sokan kapnak. Ez is segíti, hogy a fogvatartott családjától, barátaitól ne szakadjon el. Viszont ezeket a lehetőségeket csak az elítéltek elenyésző hányada érdemli ki, a túlnyomó többségnek keményen kell küzdenie azért, hogy szabadulása után újra el tudjon indulni, legyen talaj a talpa alatt. Akinek ez nem sikerül, könnyen visszajut a rács mögé. ♦

MEGJELENT!

STÍLUS + ÉLMÉNY + SZENVEDÉLY

Még több tartalom,
változatlan áron!

STÍLUS + ÉLMÉNY + SZENVEDÉLY

VITORLAZÁS

MAGAZIN

Keresse
az újságárusoknál!

VITORLAZASMAGAZIN.HU [f](#)/VITORLAZASMAGAZIN [i](#)/VITORLAZASMAGAZIN

OLVASSA A KÉPMÁS DIGITÁLIS VÁLTOZATÁT!

Nem kell tárolni, virtuális könyvespolcán bármikor elérí

Ajándékba
is vásárolható

Kiadványát
több eszközön
is elérheti

Pár kattintással
azonnal olvasható,
előfizethető

WWW.DIGITALSTAND.HU/KEPMAS

A MEGBÉKÉLÉS ÚTJÁN

(1. rész)

Az elítélteknek nem lenne szabad a bebörtönzés alatt rosszabbá válniuk, mint amilyenek korábban voltak, pedig a megtorló, büntetési-központú igazságszolgáltatás sokszor ezt eredményezi. A felelősség felvállalása, a megbánás kifejezése, a megbocsátás, a helyreállítás, a jóvátétel és a gyógyulás egy teljesen újszerű megközelítés. Működhet a párbeszéd a börtön hierarchikus rendszerében?

◆ ZÁKEUS ÜZENETE: A TEVÉKENY MEGBÁNÁS

Zákeus bibliai története a megbánás és jóvátétel bibliai modelljét mutatja be. Amikor a dúsgazdag, de gyűlölt foglalkozást végző és kirekesztett fővámszedő megtudta, hogy Jézus a városba érkezett, igyekezett találkozni vele. Mivel alacsony termetű volt, felmászott egy fügefára, hogy legalább láthassa a Mestert. Jézus nem törődött Zákeus kivetett szerepével, megszólította és nála vacsorázott. Nem tudjuk, hogy a vacsora alatt miről beszéltek, vagy Jézus miként mutatta meg neki az elfogadó szeretetét, de Zákeus jóvátételt ígért azoknak, akiket megkárosított: „Uram, íme vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha valakitől valamit patvarkodással elvettem, négy annyit adok helyébe.”

A Zákeus-program (az amerikai eredetű Sycamore Tree adaptációja), a Magyar Testvéri Börtöntársaság és a Magyar Bünt megelőzési Börtönmissziós Alapítvány programja, amely a fővámszedő történetét dolgozza fel, és a megtorlás helyett a helyreállítást helyezi előtérbe. A személyiségfejlesztő foglalkozássorozat során az elkövetők találkoznak az áldozatokkal (nem feltétlenül ugyanazon bűncselekmény érintettjei), amelynek célja, hogy a bűncselekmény hatásairól, az általa okozott kárról, valamint a jóvátételről beszéljenek, és a képzett szakemberek segítségével eljussanak a megbékélésig. A program alapvető céljai közé tartozik az áldozatok irányába tanúsított együttérzés és a felelősségvállalás fejlesztése, a szembesítés a következményekkel, a szükségletek felismerése, a megbánás és jóvátétel, továbbá a megbékélés és megbocsátás. A program angliai, több ezer résztvevővel készült hatásvizsgálata szerint fejlődött a tréningen résztvevő elkövetők empátiája az áldozatok iránt, és nyomértékben változott a hozzáállásuk is a bűnelkövetéshez.

Magyarországi tapasztalat, hogy a felelősség háritása helyett („Mivel a sértett sem foglalkozik velem, én miért foglalkozzak vele, hogy ő megbocsát-e nekem?”) az elítéltek elkezdtek megérteni a tetteik következményeit (a tettes lelki fájdalmat érez, ha belegondol, hogy mit csinált), és jelentős előrelépések történtek a jóvátétel irányába („Eddig bele sem gondoltam, hogy az, akinek kábítószert adtam el, lehet, hogy otthonról lopta el a pénzt, ami félre volt téve gázszámlára. Megmozdult a lelkiismeretem.”). Ugyanakkor rendkívül hosszú folyamat, mire a változások elindulnak, hiszen az elítélteknek ki kell lépnie védekező szerepéből, tudatosulnia kell az egyéni felelősségének, és hogy a tette miként hatott másokra.

Létezik egy módszer a leginkább kétségbeesett fogvatartottak kezelésére, amely mind az ő szempontjukból, mind pedig a társadalom szempontjából előnyös. Sokuk okos és érzékeny – kezeljük hát őket higgadtan, de határozottan. Mutassuk meg nekik, hogy van bennük emberség, és célunk az, hogy a társadalom hasznos tagjává tegyük őket.

(John Howard /1726–1790/
angol börtönreformer)

PÁRBESZÉD A BÖRTÖNBEN IS

Míg a szabadságvesztés az elkövető múltbeli tetteinek megbüntetésére összpontosít, addig a jóvátételt előtérbe helyező, resztoratív igazságszolgáltatás a jövőre, vagyis az emberi kapcsolatok, valamint az áldozat és az elkövető életének a helyreállítására koncentrál.

A tapasztalat azt mutatja, hogy az elvonásokra, az elrettentő hatások érvényesülésére építő szemléletmód önmagában nem lehet eredményes a negatív következmények miatt.

Martin Wright szerint rossz hatású a családok szétszakítása, a fogvatartottak egymásra gyakorolt negatív hatása, a megbélyegzés, amely a külvilágban várja a szabadulót. Egyes esetekben ezt tovább súlyosbítja a hospitalizáció, amikor az elkövető annyira megszokja a börtön körülményeit, hogy a kinti világban képtelen boldogulni. Mivel a börtön a szabályokhoz való alkalmazkodást várja el, az önálló gondolkodás fejlődése sem biztosított. Howard Zehr szerint további hátráltató tényező, hogy sok elkövető valójában áldozatnak érzi magát, igazságtalannak érzi a büntetését, és esetleg bosszúvágy is érelődik benne a társadalom és az áldozat felé. A büntetés nem segíti hozzá az elkövetőt, hogy a jóvátételten gondolkozzon, egyrészt mert úgy érzi, mások már döntöttek helyette, másrészt azt gondolja, hogy már letudta a tette következményeit.

Matt és Winter leírják, hogy az elítélteknek nem lenne szabad a bebörtönzés alatt rosszabbá válniuk, mint amilyenek korábban voltak. A resztoratív igazságszolgáltatás egy lehetőség arra, hogy a fenti hatásokat enyhítsük, és

a börtönöket hatékonyabbá, eredményesebbé tegyük. L. Walgrave kriminológus professzor szerint: „A resztoratív igazságszolgáltatás lehetőséget ad a bűnelkövetés utáni jóvátételre, amely elsősorban a bűncselekmény által okozott egyéni, családi, szociális (társadalmi) károk helyreállítására irányul.” Ez a szemléletmód a szabályok megszegését az elkövető és a közösség közötti konfliktusként értelmezi.

Megtorló eszközök alkalmazása helyett az okozott kár és a közösségen belül felborult egyensúly és harmónia helyreállítását tűzi ki célul.

Ez nemcsak a büntetésvégrehajtásban új módszer, hanem az elkövetők számára is merőben más megoldásokat kínál.

AZ ÁLDOZATOK SZEMPONTJAI

Az elkövetők segítése során maximálisan figyelembe kell venni az áldozat(ok) szempontjait. Ma a bírósági eljárás során a sértett nem részese a kiegyenlítésnek, csupán tanúként kezelik, nem foglalkoznak a szükségleteivel, kérdéseivel, és az elkövető helyzetéről is korlátozottan kap tájékoztatást. Például arról értesítik levélben, hogy az elkövető mikor szabadul, ami még hosszú idő elteltével is rendkívül ijesztő lehet. A szakemberek szerint a bírósági eljárás után a tettes és az áldozat nagyon hasonló érzéseket élnek át: félnek a jövőtől és félnek egymástól. (Paradox módon gyakran az elkövető is fél az áldozattól, tart a bosszújától.) A resztoratív módszerek segítségével az áldozatok féltelme és haragja csökkenhet, és úgy

érezhetik, hogy megfelelő kárpótlást kaptak az őket ért sérelemért. A resztoratív találkozó a poszttraumás stressz tüneteit is enyhítheti. Bár a tettet nem minden esetben lehet visszacsinálni vagy maradéktalanul helyreállítani, de az áldozatok választ kaphatnak a kérdéseikre, és tudathatják azt is az elkövetővel, hogy miként hatott rájuk az általa elkövetett cselekedet. Az elkövető pedig válaszokat adhat, kifejezheti a megbánását, és szembenézhet önmagával és a cselekedetével.

Ugyanakkor rendkívül fontos, hogy előzetesen felmérjék, alkalmas-e az elkövető a resztoratív módszerek alkalmazására. (Mediációs módszer például nem javasolt pszichopata, értelmileg károsodott, kábítószer-élvező vagy pszichotikus elkövető esetén.) Fejlesztésre szorulhatnak a cselekedetük feldolgozásában (a szembenézésben és a megbánás kifejezésében), továbbá fontos a resztoratív találkozó alapos szakmai előkészítése is. A szakembereknek meg kell bizonyosodniuk az elkövető valódi jóvátételi szándékáról, illetve arról, hogy nem valamilyen előnyszerzés motiválja a fogvatartottat – mindez annak érdekében történik, hogy elkerüljék az áldozat további sérülését.

HAZAI TAPASZTALATOK

Magyarországon ennek az alternatív igazságszolgáltatási módszernek az alkalmazásával a MEREPS-projekt („Mediation and Restorative Justice in Prison Settings”, azaz a „Mediáció és helyreállító igazságszolgáltatás a büntetés-végrehajtásban”) foglalkozott 2009 és 2012 között. A projektet az Európai Bizottság Criminal Justice programja támogatta, és az Országos Kriminológiai Intézet, valamint a Foresee Kutatócsoport együttműködésében egy nemzetközi team valósította meg két büntetés-végrehajtási intézetben, a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben, valamint a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében (Tököl). A projekt a bűncselekmények elkövetőit és áldozatait állította a középpontba; fontos cél volt az elkövető és környezete közötti, valamint a börtönben keletkező konfliktusok kezelése. Felhasználták a módszert a szabadulást követő társadalmi beilleszkedés támogatására is.

Az elkövetők és sértettek közti kapcsolatfelvételt nehezítette, hogy az adatvédelmi törvények miatt

a kutatók nem tudták az áldozatokat megkeresni. Bár az elkövető kérvényezheti a sértett adatainak kiadását, de ez a procedúra túlságosan hosszúnak bizonyult. Az elkövetők jelentős része viszont motivált volt arra, hogy rendezze konfliktusát a sértettel, és voltak, akik elindultak az áldozati jóvátétel útján, például bocsánatkérő levelet írtak. A fenti nehézség miatt a kutatók inkább a zárkakonfliktusok kezelésére és a családi kapcsolatok helyreállítására fókuszáltak.

A közvetítői eljárást önként választhatják, ezzel megszüntethető a fegyelmi eljárás, és eredményeként olyan megállapodásnak kell létrejönnie, amely tükrözi az elkövető tevékeny megbánását.

A börtönbeli konfliktusok esetében több szempontból is nehéz terep a resztoratív módszerek alkalmazása, ugyanis a fölérendelt-alárendelt viszonyból nem egyszerű párbeszédet kezdeményezni. Gyakori tapasztalat, hogy a fogvatartottak csupán manipulációs céllal választják az alternatív konfliktusrendezést. Ugyanakkor az igyekezet nem haszontalan, az egyik MEREPS-mentor szavaival élve: „Kezdetben, olyan nagy volt az elvárás a mediációs ülésekkel kapcsolatban, hogy akkor az összes probléma megoldódik! (...) Itt szemléletváltásnak kellett bekövetkeznie. Maga a folyamat, ami belsővé válik, maguk a reflexiók, a gondolatok, amik ezután keletkeznek, és a kapcsolatok minőségének változása az, ami eredmény.” A siker kis lépésekben történik. Egy nevelő véleménye szerint „mediáció után ha lemennék sétára és beszélgetnek egymással, azt már sikernek tekintem.”

A zárkakonfliktusok resztoratív kezelésén keresztül a fogvatartottak felismerik mások szükségleteit, megtapasztalhatják a felelősségvállalást, ami előszobája lehet a bűncselekménnyel és annak következményeivel való szembenézésnek, a megbánásnak és felelősségvállalásnak. Ez pedig elindíthatja a fogvatartottat a jóvátétel útján, és segíthet abban, hogy szabadulása után sikeren visszailleszkedjen, és hasznos tagjává váljon a társadalomnak. ♦

FORRÁSOK

- Budai István: Resztoratív technikák alkalmazása a büntetés-végrehajtásban. Börtönügyi Szemle, 2014. 1. 38–43.
Nyesténé Jánkfalvi Zita: Elkövettem, megbántam, jóvátenném. Resztoratív gyakorlatok a börtönben, Börtönügyi Szemle, 2012. 2. 14–28.
Czibulya Gábor, Gombkötő Tamás, Procsity Violetta: Resztoratív technikák alkalmazása a fegyelmi eljárás során, Börtönügyi Szemle, 2015. 4. 78–85.
https://www.foresee.hu/uploads/tx_abdownloads/files/MEREPS_FinalPubl_HU_web.pdf
<http://www.mbba.hu/index.php/zakeus-program>

SZÖVEG –
SZALAY KRISZTINA

SOROZAT –
VILÁG-KÉP

ERIK KESSELS TÖBB ÉLETE

Egy 2014-es kutatás (*Mary Meeker*) szerint nap mint nap 1,8 billió digitális képet töltenek fel az internetre. Ez évi szinten 657 billió képet jelent. Virtuális képtárunk ijesztő tempóban növekszik, az emberek önkéntesen teszik elérhetővé saját életük pillanatait.

◆ Erik Kessels holland származású művészt nehezen sorolhatnánk a fotográfusok közé, hiszen fényképeket nem készít, könyvei szinte kivétel nélkül talált képekből állnak. Abból indul ki, hogy itt van körülöttünk a temérdek izgalmas kép, és csak arra vár, hogy felleljük és rendszerezzük. Kessels inkább egy tudatos gyűjtőnek titulálható, aki a világ minden táján létrejött amatőr fotók között mintázatokot lát, amelyeket szisztematikusan és szórakoztatóan foglal össze könyvek és kiállítási installációk formájában.

Munkamódszere kezdetben a bolhapiacok, régiségvásárok és lovtalanítások felé terelte, ahol sokszor szemétnak nyilvánított képek között talált izgalmas témákra. Amikor az interneten mindenki számára elérhetővé váltak a képek, a virtuális bolhapiac új irányba terelte a munkáját. Hol Ebayről vásárolt fillérekért század eleji fényképeket, idegen emberek magánfotóit, hol az Instagram és a Tumblr inspirálta. A Mai Manó Házban nyílt kiállításon magyar vonatkozású sorozattal is

találkozhatunk, amelynek forrásául a Hórusz Archívum szolgált, és „Budapest Beauties” néven debütált a tárlaton.

Az „Erik Kessels több élete” című kiállításon bepilanthatunk más családok, magánszemélyek és amatőr fotósok lelkes, sokszor hivatásos alkotókat is meghaladó, szenvedélyes munkáiba. Az alkotó már többször beszélt arról, hogy az amatőrök inspirálhatják a profikat, és persze fordítva. Érdekesség, hogy a művész több esetben is felkereste a talált képek szereplőit, és így további kooperációra is volt lehetősége.

Az egyik leghumorosabb sorozatnak „A képkészítés történetének leggyakoribb hibája: az óriás ujj támadása” című gyűjteményt tartom, ahol a kép előterében mindig egy életlen ujjat találunk, ami természetesen kitakarja a látványt. Az alkotó munkái szellemesek, ötletesek, a mások által hibásnak vagy hétköznapiak titulált képeket viszi be a múzeum falai közé, új jelentést adva nekik.

A kiállítás és a könyvek megtekinthetők a Mai Manó Házban, augusztus 18-ig. ◆

Szinte minden képen #13 – A képzés történetének leggyakoribb hibája: az óriás ujj támadása. 2014.